

Anatomie podvodu aneb Sám sobě finanční ochrankou

17.7.2026 - | Všeobecná zdravotní pojišťovna ČR

Sednutí na lep kyberšmejdů je něco jako podlehnutí mozku nebezpečné infekci. Protilátky proti ní vznikají obtížně, jejich tvorba však možná je.

Úspěšný podvodník je psycholog, etolog a filozof-existencialista. Sice žádný z těchto oborů nevystudoval, má však dokonale zvládnutou praxi, o níž se v těchto oborech teoretizuje, pro laika navíc ne zrovna srozumitelně. Zkušený rafinovaný šizuk by nejspíš dokázal obrát o poslední drobné i nejslavnější protagonisty oněch teorií, včetně takového znalce lidské duše, jako byl Sigmund Freud. To proto, že obrana vyžaduje jít tak trochu proti sobě, dostat částečně pod kontrolu svoji evoluční výbavu.

Co se obvykle děje

Jak se odehrává v současnosti velmi častý a s ohledem na finance nejnebezpečnější podvod? Lapanému zavolá na mobil neznámé číslo. Nevzrušený, leč sugestivní hlas se představí jako pracovník banky, kde má volaný uložené peníze. Volající mu oznámí údajnou skutečnost, o níž vybraná oběť nemá tuchu – například, že volá kvůli předjednané hypotéce, nebo jiné smyšlenice. Když podváděný odvětlí, že o ničem neví, dozví se, že mu někdo ukradl jeho bankovní identitu, vydává se za něj a že jeho peníze jsou ve vážném ohrožení.

Vzápětí přichází další telefonát, tentokrát s nabídkou pomoci. Člověk vydávající se za bankovního bezpečnostního experta v něm „účastně radí“, jak problém řešit. Nejčastěji, že peníze je nyní nutné po menších částkách převést přes speciální platformu na bezpečnostní účet. Stává se také, že naléhá, aby se část peněz převedla na jím určené účty a část se předala osobně kurýrovi. Pro posílení „důvěryhodnosti“ se někdy do hry vloží „policista“, který „už je podvodníkům na stopě“.

Všichni na druhé straně telefonu působí důvěryhodně. Představují se jmény, působí solidně, také proto, že šermují odborným žargonem. Bankovní experti bankovním, policista policejním. Loga, grafika, webové adresy, jež se během komunikace objevují na komunikačních platformách, vypadají naprosto věrohodně. Avšak když konečně celá tahle vichřice ustane, peníze jsou v rukou podvodníků a my, dosud nevytipovaní, se v médiích dočítáme či doslycháme o dalším z četných podvedených.

Co se přitom také děje

A proč že se to podvedeným děje? Každý, kdo měl to štěstí, že zatím velkému podfuku nenaletěl, si řekne, že na odhalení podvodníka a jeho praktik přece stačí mít zdravý rozum. **Jenže hlavním aktérem je zde naše přirozenost v podobě stresu, strachu a úzkosti.** Její pevná a dodneška nezměněná kostra se utvořila v dobách, kdy náš praprapředecký musel vyrážet z jeskyně na lov (*stres*), protože mu bylo jasné, že jinak nepřežije (*rozum*). Současně věděl, že může narazit nejen na jelena (*naděje*), ale taky na tygra (*úzkost*), na něhož také často narazil (*strach*).

Jedním ze soudobých tygrů je stav našich financí a hmotná perspektiva vůbec. Strach v situaci, kdy ve chvílce mohu přijít o něco, co jsem léta s velkým nasazením dával dohromady a co od určité výše vnáší do mého života existenční klid a psychickou pohodu, je obrovský. Spouští v hlavě

poplach, aby se nenadálá situace nejen bezodkladně, ale také dobře vyřešila, což se v ní projeví jako souboj tří možných reakcí – *ztuhni, prchej, nebo bojuj*.

Podvodníci s tímto psychickým mixem umějí dokonale pracovat, aniž by se nutně museli zabývat náročným studiem, v jakých mozkových centrech se tvoří. Ztuhnutí či mdloba v případě celoživotních úspor mnoho neřeší. Bezhlavý útěk jakbysmet. Zbývá boj, jež podvodník umně moderuje.

Když na vějičku záchranu zavěšený s podvodníky na telefonu „spolupracuje“, uniká prvotnímu paralyzujícímu úleku a pomalu nabývá pocit, že z ohrožující situace uniká tím, že s ní něco racionálního dělá a snaží se čili bojuje. Zlodějící ovšem aranžují situaci tak, aby podváděný musel v zájmu „záchranu“ používat co nejvíce aplikací, odpovídat na textové zprávy, aby byl zkrátka co nejzaměstnanější technikáliemi. **Rozum se tak ocitá v pozici psychické mohutnosti, která je vypnuta a vyřazena z provozu. Zapíná se podvedenému až s poznáním, že vše, co dělal, byla jen dlouhá řada chyb.**

Co jsem a co chci

Psychologická a etologická stránka věci je tématem předchozích řádků. Na řadě je aspekt filozofický, přesněji *existenciální*. Jeho terénem je napětí provázející bazální životní pocity a aspirace – *co jsem a co chci být, kde jsem a kde chci být*. Tohle pnutí živí *existenční*, tedy hmotná situace tím, že je prožívaná jako neuspokojivá. Peníze, hmotné statky a stav jsou pak vyjádřením hodnoty člověka, kdy **existenční a existenciální prvek se propojují v sebehodnoceních: *být chudý a osamělý znamená selhávám, nemám hodnotu, nikdo si mě proto nemůže vážit; být dobře situovaný a žít ve stabilním partnerství znamená jsem silný, hodnotný, druzí mě musí oceňovat.***

Podvodníci zde loví v pestrém revíru. Někdo, kdo se dostal do tíživé finanční situace, se může nechat nalákat na podvod s brigádou či přivýdělkem. Nabídka – e-mailová, na sociálních sítích nebo prostřednictvím aplikací – slibuje nenáročnou práci z domova za přitažlivou finanční odměnu. Když peněz potřebný zareaguje, po telefonu se dozví, že podmínkou získání lákavého džobu je zřídit si na své jméno bankovní účet a „poskytovateli“ nahlásit přístupové údaje. Ten pak přes účet pere špinavé peníze. Napálený nejenže neuvidí ani korunu, jeho jedinou „odměnou“, kterou při troše štěstí získat nemusí, je pobyt za mřížemi za spolupachatelství.

Kdo si dá inzerát na prodej nějaké věci, může se na něj nalepit falešný zájemce. O co nutněji inzerent potřebuje peníze z prodeje, o to snadněji se nechá přesvědčit, aby „v zájmu urychlení a zjednodušení obchodu“ vložil údaje jako číslo karty, datum expirace, CVV/CVC kód a pin do platební brány. Ta se pochopitelně na první pohled jeví jako pravá.

Reklama s nabídkou na zázračné zbohatnutí skrz výhodnou investici na první pohled vypadá jako něco, na co příčetný člověk nemůže skočit. Ale když jsem stárnoucí rodič s úsporami a mé dítě se náhle octlo ve finančním průšvihů? Mám pomoc odmítnout, zvlášť když vím o výchovných chybách, jimiž jsem se na potomkovi prohřešil? Navíc, jak čtu v komentářích, takhle přišly k penězům celebrity a o výhodnosti investice se nadšeně rozepisují.

A co osamělostí se trápící ženy? Je tak snadné odolat nabídce na seznámení s americkým vojákem, letcem, lékařem, právníkem, dělníkem na ropné věži? Zvlášť když už nějakou dobu spolu komunikují po sítích a on je tak úžasný, citlivý a pozorný? A teď navíc píše, že má známého, který umí zhodnotit peníze, takže stačí jen nějaké poslat, a až budou konečně spolu, budou mít zároveň něco do začátků.

Kyberšmejdi ovšem umí cílit zcela obecně a napříč věkovými kategoriemi. Bohaté zkušenosti s tím má i VZP. Podvodné e-maily se ji pokoušejí zneužít opakovaně a ani v budoucnu tomu nejspíš nebude

jinak. Proto na ně také opakovaně VZP reaguje.

Co mohu a zmohu

Brouzdání existenciálními bažinami má svůj smysl. Už jen kolovrátkové mediální omílání případů podvedených lidí a způsobů, k nimž se podvodníci uchylují, zvyšuje ostražitost vůči finančním pastím, byť zdaleka ne dostatečně. Mimo jiné proto, že **všude se opakuje, co dělat ve chvíli, kdy to na nás podvodníci zkoušejí, nikde se však nerozebírá, jak si onen obsah natrénovat.**

Co spolehlivě pomáhá, je jasné:

- **trvat na tom, že chci problém řešit osobně, nabídka, že v nejbližší možné chvíli zajdu do banky nebo na policejní služebnu, tedy na oficiální místo,**
- **ukončit hovor při sebemenší pochybnosti, okamžitě kontaktovat banku nebo policii,**
- **nesdělovat citlivé informace po telefonu,**
- **nevypíňovat citlivé informace na neznámých stránkách.**

Tady konečně kraluje rozum. Ovšem schopnost jej probouzet, když je ho nejvíc zapotřebí, tedy ve chvíli, kdy to na nás podvodníci vybalí, není zdaleka jen otázkou rad. Získává se dlouhodobě, tak jak člověk trénuje jakoukoli jinou znalost či dovednost.

Začíná už při prvním kontaktu s bankou. Jde o to, vytáhnout z jejích lidí a informačních materiálů co nejvíce detailů o zabezpečení našeho účtu a její aktivní obraně, již se snaží čelit pokusům o podvod. Poté přichází na řadu průběžné sledování aktualizací, které vytváří na poli bezpečnosti. Takovou iniciativu lze přirovnat k vaření polévky. Má-li být dobrá, potřebuje zahustit jíškou. Tou je při snaze ochránit své finance přemýšlení jak o finesách podvodných triků, tak především o tom, co všechno v našich duších a činech spouštějí a spouštět mohou.

Pak se informace postupně mění ze sumy holých faktů ve vědomostní rámec. Jeho kouzlo je v tom, že umožňuje zasazovat fakta do adekvátních kontextů a dle nich reagovat. Kdo ví, jak funguje automobil, při úniku páry zpod kapoty nezrychluje, aby byl co nejdříve v servisu, ale zastaví a nechá se do něj odtáhnout.

Kdo rámcově rozumí svým penězům a žízni kyberšmejdů po nich, ví, co ti filutové chtějí provést s jeho hlavou (psychologie) a jaké chování u něj chtějí vyvolat (etologie). Proto však také ví, jak z nastražených mentálních pastí uniknout (existencialismus). Ne že to má namemorované, ale že ho to logicky napadne. Vědění zpřesňuje reakce. Tak ať jsou ty vaše vždy přiměřené situaci.

© Všeobecná zdravotní pojišťovna

<https://www.vzp.cz/o-nas/aktuality/anatomie-podvodu-aneb-sam-sobe-financni-ochrankou>